

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

De syntaxi Apuleiana

Leky, Max

Borna, 1908

2. De modis et temporibus

[urn:nbn:at:at-ubi:2-164](#)

traditum apud Varr. L. L. 6, 64 etc.). Optimi scriptores rarius hac constructione usi sunt (cf. Schmalz p. 320). — Flor. 16 [171, 24] veniebam redditum quod pepigeram. Ap. 48 accusatum venistis. Ap. 42 consultum venisse. D. Socr. 19 prohibitum ibat. Plat. 1, 3 — petitum. Met. 7, 19 me perditum — (6, 29). Flor. 11 (161, 6) aliena furatum —. Met. 7, 10 Marti pergimus supplicatum. Met. 7, 7 suppetiatum convocat. Met. 1, 14 proclamares suppetiatum etc.

2. De modis et temporibus.

Indicativi usus apud Apuleium multo liberior est quam apud optimae latinitatis scriptores. Atque hanc dicendi libertatem ab Apuleio plerumque ex priscorum sermone sumptam esse ex exemplis sequentibus elucebit.

Ac primum Apuleius interrogationem dubitativam, quam vocant, indicativo notat. Quae dicendi ratio saepius in Metam., raro alibi reperta vulgi sermoni propria est, occurrit igitur praecipue apud comicos, quorum laxam dictionem affectasse Apuleium non sine iure conicimus. Ceteroquin hic indicativus eodem liberiore modo adhibetur apud Ciceronem (in epp. ad Att. scriptisque prioribus). Varron., Catull., Verg., Iuven. (cf. Ellis ad Cat. 1, 1 Friedl. ad Iuven. 4, 130; 3, 296), cf. Plaut. Pseud. 1143 quid agimus? Most. 368 quid ego ago? (Lor. adn.), Mil. 250, Trin. 1062, Ter. Haut. 343 etc. — Apul. Met. 5, 16 quid dicimus de . . illius mendacio? Met. 4, 34 quid differo? quid detrecto? Met. 6, 1 unde autem scio, an istic degat . . (Met. 1, 15; 10, 26). Met. 5, 6 quid iam . . expecto, quid spero? Met. 2, 8 quid ego de ceteris aio? Ap. 56 ecquid ego de luco . . loquor? Saepius indicativus futuri exprimit interrogationem dubitativam (cf. Schmalz p. 328, 202), sicut Ter. Hec. 516 quid viro meo respondebo misera? Plaut. Stich. 599 solus cenabo domi? — Apul. Met. 3, 22 hunc alitem factum ubi quaeram, videbo quando? Met. 6, 28 quas tibi gratias perhibebo, quos honores habebo? . . Met. 6, 26 sed quo gentium capesselur fuga? D. Socr. 5 iurabo per Iovem?. ibidem: cui igitur preces adlegabo? cui votum nuncupabo? cui victimam caedam? quem . . ciebo? quem . . adhibebo?

Iam vero apud Apuleium indicativus futuri praeditus est sensu potentiali. Hoc invenimus apud priscos indeque apud recentiores. cf. Ter. Eun. 732 verbum hercle hoc verum erit (*εἰη ἄν*), cf. Schmalz p. 328, Blase 119, etiam quae adn. Brix ad Trin. 606, 923. — Met. 3, 5 quod . . crimen non diffitebor. Flor. 16 (173, 11) neque enim diffitebor. Met. 8, 6 percepit tale nuntium, quale non audiet aliud. Mund. 10 haec sat erit. Mund. 27 multo magis deo inconveniens erit (*περὶ κόσμου* cap. 6: *ἀποτέλεσται ἄν εἰη θεῷ*). Met. 2, 20 nec satis quisquam definire poterit. Quae cum ita sint, vix mutabimus codicum lectionem Met. 4, 34 haec erunt vobis egregiae formonsitatis meae praeclera praemia (Vl: erant: Jahn: sunt).

Plane congruit cum Apulei indole, quod apud eum indicativus futuri vices imperativi vel optativi sustinet. Quam dictionem a priscis ortam insolentior usus (Cic. epp., Liv.) retinuit usque ad Augusteae aetatis poetas (Prop., Verg., Ov., Hor.); cf. Blase 116 et Schmalz p. 328, 202 c, 203. Ter. Haut. 833 tu hic nos, dum eximus, interea opperibere, Prop. 3, 23, 15 venies hodie (comici eadem ratione fut. exact. adhibent; cf. Pl. Mil. 573 etiam illud quod scies nesciveris Nec videris quod videris. quocum compares Apul. Met. 5, 11 et Ter. Haut. 748 (Dziatzko)). Apul. Flor. 14 (163, 8) Crates, inquit, Crates te manumittes. Met. 6, 16 conferas;¹⁾ Met. 6, 18 semi dabis. Met. 6, 19 reside . . esto . . redime ac deinde . . redies. Met. 11, 16 plane memineris et penita mente conditum tenebis. Met. 5, 11 quos . . non videbis, si videris (Plaut. Mil. 573) (Frontonis eiusdem rei exempla ap. Ebert p. 340). Met. 5, 10 sciet se non ancillas sed sorores habere maiores. Met. 8, 12 vivo tibi morientur oculi nec quicquam videbis nisi dormiens (Bene potest conferri illud comicorum proprium ‘ita me di amabunt’ (Plaut. Poen. 1219 etc.) pro ‘. . ament’, quod solum usitatur in reliqua latinitate).

Transeamus ad **coniunctivum**. Exemplo certe comicorum Apuleius facit, ut alteram coniunctivi personam numeri singularis ponat pro imperativo, quem priscorum usum poetae, ut Catullus, iam receperant, quemque interdum invenimus in Cic. epp. De hoc Plauti usu vide Lor. ad Most. 1129 hic apud nos hodie cenes, et Blase 125 sq. — Apul. Met. 2, 23 sine cura sis, modo . . compara. Met. 5, 11 neque . . conferas et . . nihil quicquam vel audias vel respondeas. Met. 8, 23 nec istud factum putas. Met. 4, 17 caveas . . committere. Met. 5, 25 ausulta nec . . perimas. Met. 6, 19 manus accommodes. Met. 8, 10 sed heus tu . . accedas . . Ap. 7 contemplore.

Sicut apud priscos etiam apud Apuleium nonnumquam coniunctivus optantis vel imprecantis pendet a particulis ‘qui’ vel ‘ut’. cf. Plaut. Trin. 923 qui istum di perdant (Trin. 997, Men. 933). Apud Apuleium: Flor. 9 (160, 1) qui utinam perpetuo liceret frui. Ap. 75 qui istum di perdunt (conferas Ap. 64 duit gratiam. Met. 9, 21 at te . . perdunt, vd. Brix. ad Trin. 436). Priscorum exemplo ‘ut’ pro ‘utinam’: Ap. 46 nihil amplius dico: ut producant, cf. Ter. Phorm. 687 Ut te quidem omnes di deaeque superi inferi Malis exemplis perdant. cf. etiam Hild. ad Ap. 46 (II 543) et Blase 129 (vd. Ap. 73 quoque ap. Hild. II 586 et Helm p. 81, 21 cum adn.) — ‘quod utinam’ adhibet Apul. his locis: Ap. 4 (96) quod utinam crimina approbrasset. Flor. 7 (153, 14) quod utinam . . valeret. Socr. Prol. (p. 3, 25 G) quod utinam . . tribuisset. Usu venit hoc iam apud Ter. Phorm. 157 Quod utinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset. In adn. Hauler laudat Cic. ep. 14, 4, 1 Quod utinam minus vitae cupidi fuissemus.

Coniunctivus imperatorius vel optantis nonnumquam apud Apuleium habet negationem ‘non’. Ap. 96 utinam non impedisses (Flor. 18

¹⁾ Iniuria Helmium (p. 140, 18) emendare puto: confere(n)s.

[180, 7]). Ap. 58 non insimulet Crassus servum suum. Met. 5, 10 non . . monstremus. Met. 7, 27 non aufugeres. — Hic usus quamvis iam apud priscos occurrat, verisimiliter ad poetarum sermonis imitationem est reducendus (cf. Blase 136). Petronius dicit ‘non perdamus noctem’, sed Plautus quoque — id quod negat Schmalz p. 330 — Trin. 133 ‘non redderes’ = ne.

Id quoque plane alienum est a puriore dictione talem coniunctivum continuare particula ‘nec (neque)’ antecedente verbo ‘ne’ vel ‘neque’. Hunc quoque usum iam apud comicos invenimus, quamvis inde ab aetate demum Livii crebrior fiat (cf. Blase 138). Pl. Pseud. 259 (Lor.) neque ament nec faciant bene, Asin. 775 sq., Ter. Haut. 975 Ne te admisce . . nec tu aram tibi nec precatorem pararis. Pluribus locis idem apud Apuleium observamus, ut Met. 6, 12 neque . . polluas, nec vero . . feras (at Met. 7, 5 nec me putetis neve aestimetis; Socr. Prol. (2, 7 G) ne . . neve). Met. 8, 8 modo ne . . convenias neve conferas nec . . accumbas nec adquiescas. Met. 5, 5 neque respondeas immo nec prospicias omnino (5, 10; 5, 6). Ap. 88 ne profundenda essent nec tecum . . cenandum.¹⁾

Interdum Apul. adhibet coniunctivum potentialem perfecti in sententia finali. Id quidem perraro apud Ciceronem — quamvis insententiis primariis hic coniunctivus maxime apud eum floreat — usu venit, at comicis usitatissimum est. cf. Plaut. Most. 252 (Lor.) ne neququam dixeris, dabo, Capt. 791 minor, ne obstiterit (Bacch. 701). Truc. 330 properet ut laverit (cf. etiam Lor. ad Most. 252, 401). — Socr. Prol. (p. 3, 4 G) est hercule formido, ne id mihi evenerit. Met. 2, 16 sed ut mihi morem gesseris, laxa . . Ap. 48 dicam . . , ut ne quid reticuerim.

De imperativo.

Saepe in Metam. dictione imperativus futuri quidem admittitur pro imperativo praesentis, quem insolentiores usum certe Apul. comicorum sermonem imitando effingit. Met. 1, 8 oro te . . dimoveto et complicato. Met. 6, 16 sed haud immaturius redito. Met. 1, 24 tu emito (D. Socr. 2). Met. 4, 27 esto nec terreare. Met. 6, 18 sed tu praeterito etc. — Saepius imperativi praesentis et futuri inter se coniunguntur, sicut Pl. Pseud. 626 tu epistulam hanc a me accipe atque illi dato (cf. Lor. adn., ubi plura invenies exempla). Met. 2, 26 putato et . . impera. Met. 5, 26 tote meo divorce tibique res tuas habeto. Met. 2, 6 age, evigila et tecum esto. Met. 5, 6 age iam nunc . . et pareto.

¹⁾ Adnoto coni. iussivos: Met. 7, 27 certe auferres et eriperes, non aufugeres. Met. 1, 14 proclamares saltem suppetiatum, si . . nequibus. — Comici semper hunc coni. eloquentur imperfecto, ap. Cicer. aliquosque nonnumquam etiam plusquamperf. offendis eodem sensu. cf. Plaut. Pseud. 273 invenires du hättest finden sollen, Lor. a. h. v. et Haul. ad Phorm. 297. Praeterea Landgr. ad. Rosc. 72, Madv. ad de fin. II 12.

Met. 6, 10 discerne . . atque approbato. Met. 6, 19 reside et panem esto.
Met. 6, 23 sume et immortalis esto.

(Omittere hic nolim hunc Ap. 88 locum: lex quidem Julia de maritandis ordinibus nusquam sui ad hunc modum interdicit: ‘uxorem in villa ne ducito’. De negatione ‘ne’, si quidem pro Apuleiano habemus, conferendum est Ter. Phorm. 664 ne clama (Haul. adn.), Most. 576, 643, 1105 (Lor.)).

De temporibus.

Certe priscorum vel comicorum imitationem p[ro]ae se fert Apuleius in eo, quod liberius utitur frequenter plus quam perfecto pro perfecto historicō. De hoc praecipue comicorum usu disserit Brix ad Capt. 17 Fugitivos ille, ut dixeram ante . . vendidit. Apul. Met. 1, 4 tu sodes, qui cooperas, fabulam remetire. Met. 3, 12 cui desponderas. Met. 2, 27 ecce iam processerat. Met. 1, 19 ille ut satis detruncaverat, sitire cooperat. Met. 2, 16 quod nobis indixeras. Met. 8, 16 nulli contra nos aditum tulerunt ac ne procul saltem ulli comparuerant. Met. 1, 5 quod inchoaveram exordiar etc. Ap. 93 de quo supra dixeram. Ap. 73 recusaveram . . . persuaserat. Ap. 94 venerat . . postularat. — Adiungenda hic sunt participia perf. pass. cum ‘fueram’ composita, ubi eadem intercedit ratio. Antecesserant comici in eo, quod scripserunt ‘legatus fuit’ pro ‘— est’ (Plaut. Mil. 102 cum adn. Lor., Blase 173) et ‘oblitus fueram’ pro ‘— eram’ (Most. 487 cum Lor. adn., Blase p. 220). Haec dictio vulgaris sermonis propria nimurum repudiabatur in oratione pura; floruit autem haec licentia praecipue apud scriptores archaizantes. Non quidem coniungit Apuleius ‘fui’ cum participio, sed eo saepius ‘fueram’ et ‘fuerim’. Apul. Met. 3, 9 fuerant posita. Met. 3, 8 contecta fuerant. Met. 3, 5 adfixa fuerant (1, 14, 6, 31, 9, 25 etc.). Ap. 99 ratuſ fuerat. Ap. 94 fuerat commendatus etc. (Blase p. 222). — ‘fuerim’: Met. 4, 21 ut fuerit ausus. Met. 6, 3 quod . . custodita non fueris. Plat. 1, 9 cum . . fuerit absoluta . . fuerit sortita. Plat. 1, 10 cum fuerit inventus etc. Ap. 90 si fuerit inventa.

Etiā in futuro exacto adhibendo Apuleius manifesto sequitur priscorum dictionem. Persaepe enim apud comicos futur. II planedemi valet atque futur. I, nec non apud Apuleium (sicut apud Frontonem, cf. Ebert l. l. p. 339/40). — Apul. D. Socr. 2 hoc postea video. Ap. 36 dum hic quaerit, exemplum dixero. Ap. 48 dicam quam brevissime potuero. Met. 6, 21 provinciam . . exsequere naviter, cetera egomet video. Met. 5, 18 quodsi . . delectant, . . nostrum fecerimus. Quin etiam futurum I continuatur futuro exacto: Met. 5, 24 dabunt poenas, te vero punivero. — Cum his Apulei conferas Plauti Capt. 495 sic egero. nunc ibo ad portum, Bacch. 90 ille quidem hanc abducet: nullus tu adfueris, si non lubet. etc. (cf. Lor. et Brix ad Most. 590 et Capt. 293).